

РОЗДІЛ 6. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК [349.6:340.111.5]:502.171

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.26>

ВИДИ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ

Давидович К.О.,

аспірантка кафедри екологічного права, *Національний
юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 0000-0003-2344-6200

davidovich.christina94@gmail.com

Давидович К.О. Види правовідносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів.

Авторкою проведено комплексне дослідження сучасного стану законодавчого забезпечення правової регламентації відносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів, результати якого презентовано у статті. Крім того, завдяки опрацюванню спеціальної літератури й вивченню приписів нормативно-правових актів чітко окреслено наявні проблеми і шляхи їх вирішення, надано пропозиції з вдосконалення чинного екологічного, зокрема флористичного, законодавства (законодавства про рослинний світ), обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до чинного Закону України «Про рослинний світ» і майбутніх нормативних актів у разі їх прийняття (Флористичного кодексу України й Екологічного кодексу України).

Детально розглянуто ознаки й види правовідносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів. Спираючись на думки правознавців і вчених – представників природничих наук, а також аналіз положень нормативно-правових актів з визначеної теми, встановлено основні критерії класифікації відтворювальних правовідносин. Так, щодо природних рослинних ресурсів головними критеріями запропоновано вважати наступні: об'єкт правовідносин; суб'єкти правовідносин (правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів за участі власників земельних ділянок і правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів за участі користувачів (у тому числі орендарів) таких ділянок тощо); напрями діяльності (правовідносини із запобігання небажаним змінам природних рослинних ресурсів тощо); місцезростання і значення природних рослинних ресурсів (правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення в межах внутрішніх морських вод і територіального моря; природних рослинних ресурсів у межах поверхневих вод, що розташовані і використовуються на території однієї області, тобто місцевого значення, тощо); спосіб відтворення (правовідносини з природного відтворення природних рослинних ресурсів; правовідносини із штучного відтворення природних рослинних ресурсів). Надано їх дефініції й характеристики.

Ключові слова: рослинний світ, природні рослинні ресурси, об'єкти рослинного світу, відтворення природних рослинних ресурсів, правовідносини у сфері відтворення природних рослинних ресурсів, види відтворювальних флористичних правовідносин.

Davydovych K.O. Types of legal relations in the field of reproduction of natural plant resources.

The author conducted a comprehensive study of the current state of legislative support for the legal regulation of relations in the field of reproduction of natural plant resources and presented the results in the article. In addition, due to the processing of special literature and the study of prescriptions of regulatory legal acts, the existing problems and ways of solving them were clearly outlined, proposals were made to improve the current ecological, in particular floristic, legislation (legislation on plant life), the feasibility of making changes and additions to the current Law of Ukraine «On the Plant World» and future normative acts in case of their adoption (Floristic Code of Ukraine and Ecological Code of Ukraine) were substantiated.

The signs and types of legal relations in the field of reproduction of natural plant resources were considered in detail. Based on the opinions of lawyers and scientists - representatives of the natural sciences, as well as the analysis of the provisions of normative legal acts on a certain topic, the main criteria for the classification of reproductive legal relations were established. Thus, with regard to natural plant resources, it is proposed to consider the following as the main criteria: object of legal relations; subjects of legal relations (legal relations on the reproduction of natural plant resources with the participation of land plot owners and legal relations on the reproduction of natural plant resources with the participation of users (including tenants) of such plots, etc.); areas of activity (legal relations to prevent unwanted changes in natural plant resources, etc.); place of growth and importance of natural plant resources (legal relations regarding the reproduction of natural plant resources of national importance within the limits of internal sea waters and the territorial sea; natural plant resources within the limits of surface waters located and used in the territory of one region, i.e. of local importance, etc.); method of reproduction (legal relations on the natural reproduction of natural plant resources; legal relations on the artificial reproduction of natural plant resources). Their definitions and characteristics were provided.

Key words: plant world, natural plant resources, objects of the plant world, reproduction of natural plant resources, legal relations in the field of reproduction of natural plant resources, types of reproductive floristic legal relations.

Постановка проблеми. Сьогодні у світі питання раціонального використання, відтворення й охорони рослинного світу з кожним днем постає дедалі гостріше. Передумовою виникнення такої екологічної ситуації, яку ми маємо зараз, стало, зокрема, збільшення масштабів й інтенсивності експлуатації рослинного світу, що призвело до посилення антропогенного впливу на даний компонент навколишнього природного середовища [1, с. 4]. Крім того, важливість відтворення природних ресурсів як складової природокористування зумовлюється й тим, що відносини в цій сфері визнаються невід'ємною складовою предмета правового регулювання галузі екологічного права. На підтвердження наведемо дефініцію, надану в підручнику «Екологічне право»: предметом екологічного права є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу забезпечення екологічної безпеки, належності, використання, відтворення (відновлення) природних об'єктів і комплексів, охорони, а в певних випадках – захисту людини, навколишнього природного середовища від шкідливого впливу з метою попередження, запобігання, усунення його негативних наслідків, зниження екологічних ризиків і задоволення екологічних та інших інтересів в умовах сталого розвитку країни [2, с.13]. Відповідно, беручи до уваги тему статті, нас більше цікавлять відносини у сфері відтворення саме природних рослинних ресурсів, які потребують відсутньої на сьогодні належної правової регламентації та визначення ознак та видів таких відносин.

Стан опрацювання проблематики. Правовідносини, їх особливості і характеристика детально вивчалися представниками різних наук як на загальнотеоретичному, так і на галузевому рівнях. Зокрема, теоретичні аспекти розглянуто у працях таких вчених, як О.Р. Дашковська, В.О. Котюк, Н.М. Оніщенко, О.Ф. Скакун та ін. Серед представників екологічного права правовідносини у сфері відтворення природних ресурсів були у центрі уваги таких науковців, як В.І. Андрейцев, Г.В. Анісімова, А.П. Гетьман, Т.В. Лісова, П.Ф. Кулинич, О.О. Погрібний, М.В. Шульга та ін. Однак фахівці свої роботи, як правило, присвячували висвітленню окремих питань. Як наслідок, теоретичні й практичні аспекти відтворювальних правовідносин у сфері природних рослинних ресурсів, їх характеристика у сучасній теорії екологічного права залишаються недослідженими.

Метою статті є розгляд відновлювальних флористичних правовідносин як правової категорії, встановлення, виходячи з результатів проведеного аналізу теоретичних поглядів і законодавчих положень, їх ознак і видів, а також механізмів правового регулювання нормами чинного екологічного, зокрема флористичного, законодавства.

Виклад основного матеріалу. Перш за все маємо наголосити на тому, що природні рослинні ресурси в підтриманні екологічної рівноваги, забезпеченні екологічно збалансованого розвитку навколишнього природного середовища в цілому відіграють важливу роль [3, с. 650]. Спираючись на це, у статті 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» відтворення відновлюваних природних ресурсів названо одним з основних принципів охорони навколишнього природного середовища [4]. Усе наведене зайвий раз підтверджує актуальність і необхідність детального дослідження сутності правовідносин, які складаються між суб'єктами у сфері відтворення природних ресурсів, зокрема рослинних, оскільки його результати дозволять надати пропозиції з обрання спосо-

бів їх правового регулювання, впровадження дієвого механізму й визначення напрямків досягнення ефективності й гармонійності функціонування таких відносин на шляху до найбільш повного задоволення екологічних та інших інтересів.

Виходячи з наведеного, вбачається за доцільне звернутися до деяких загальнонаукових положень і дефініцій. Першим згадаємо загальновизнане визначення поняття «правовідносини» – це врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких наділені суб'єктивними правами й юридичними обов'язками. Дещо іншу дефініцію пропонує О.Ф. Скакун: правовідносини – це врегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними і зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності – і забезпечуються державою [5, с. 345]. Як бачимо, в обох випадках наголошується на тому, що відносини врегульовуються нормами права, а отже, саме наявність належного правового регулювання сприятиме задоволенню всіх умов і підтриманню процесів щодо здійснення відтворення природних рослинних ресурсів, на які таке регламентування матиме вплив. Загальновизнано, що елементами будь-яких правовідносин є суб'єкти цих відносин, їх об'єкт, зміст (юридичний та фактичний), а також юридичні факти. З огляду на це правовідносини, що існують у сфері відтворення природних рослинних ресурсів, їх ознаки та види ми будемо розглядати з обов'язковим врахуванням аналізу окремих вказаних елементів.

Почнемо з об'єкта, яким завжди витупає матеріальне або нематеріальне благо, задля одержання, передавання або використання якого суб'єкти вступають у правовідносини. Зрозуміло, що вони повинні бути конкретними й індивідуалізованими. Саме завдяки і з приводу об'єкта між суб'єктами виникає правовий зв'язок, але після вступу у відповідні правовідносини вони набувають певних прав й обов'язків, які мають виконувати [6, с. 4]. Додамо, що в теорії екологічного права закріплено, що для того, аби природний об'єкт було визнано об'єктом екологічного правовідношення, він має бути наділений такими юридично значущими ознаками, як природне походження, взаємозв'язок із природною екосистемою і виконання функцій життєзабезпечення [7, с. 21]. У той саме час науковці серед основних ознак об'єктів екологічного права виокремлюють такі: 1) природний, природно-антропогенний або антропогенний характер походження; 2) відсутність вартості у природних і природно-антропогенних об'єктів; 3) неможливість (або обмежена можливість) відновлення в природі природних і природно-антропогенних об'єктів; 4) екологічний взаємозв'язок із навколишнім природним середовищем; 5) особливий правовий режим їх використання містить значну кількість імперативних приписів, виконання яких є обов'язковим для суб'єктів цих відносин, тощо [2, с. 17]. Стверджується, що усі названі ознаки визнаються ключовими, а отже, їх доречно враховувати, наприклад, під час визначення поняття «рослинний світ як об'єкт екологічних правовідносин у сфері використання» [8, с. 107]. Крім того, спираючись на точки зору вчених, можемо сміливо стверджувати, що природні рослинні ресурси відповідають усім вказаним ознакам, а отже, для їх визнання об'єктом екологічних правовідносин у сфері відтворення є всі підстави.

Продовжуючи висвітлення питання, зупинимося на поглядах О.В. Басай, який наголошує, що відносини з відтворення природних рослинних ресурсів за об'єктом варто поділяти на правовідносини щодо відтворення лісів та правовідносини з відтворення нелісової рослинності [3, с. 654].

Враховуючи усе вищенаведене, вважаємо, що для виявлення особливостей відтворення саме природних рослинних ресурсів як об'єкта досліджуваних правовідносин, варто встановити, що ж охоплюється даним поняттям. Як показує аналіз положень Закону України «Про рослинний світ» [9] (далі – Закон), законодавець у даному нормативно-правовому акті оперує трьома поняттями: «рослинний світ», «об'єкти рослинного світу», «природні рослинні ресурси». Так, відповідно до ст. 3 Закону «рослинний світ» як об'єкт навколишнього природного середовища – це сукупність усіх видів рослин, а також грибів та утворених ними угруповань на певній території. Більш того, саме згаданий Закон (це зрозуміло навіть з назви) регулює суспільні відносини, пов'язані з використанням, охороною та, що важливо для нас, відтворенням рослинного світу. Згідно із Законом об'єктами рослинного світу визнаються дикорослі та інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби на всіх стадіях розвитку й утворені ними природні угруповання. Із дефініцій цих трьох термінів випливає, що вони пов'язані між собою.

Не менше значення має й те, що регулювання суспільних відносин у сфері відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх угруповань і місцезростань у ст.2 Закону визнано одним із завдань законодавства України про рослинний світ [9]. У свою чергу, як об'єкти правового регулювання За-

кон широко використовує саме таку категорію, як природні рослинні ресурси [10, с. 147]. Додамо, що законодавством до природних рослинних ресурсів віднесено ті об'єкти рослинного світу, які використовуються або можуть бути використані населенням для потреб виробництва та інших потреб [9]. Таким чином, природні рослинні ресурси є частиною загального поняття «об'єкти рослинного світу», а ключовою ознакою для визначення та віднесення складових рослинного світу до природних рослинних ресурсів є їх використання або ж можливе використання [10, с. 147] для задоволення різних потреб.

Ураховуючи обрану тему, вбачається, що варто звернути увагу на принципову різницю між поняттями «природний об'єкт» і «природний ресурс», адже, як було наголошено вище, природні рослинні ресурси є об'єктами рослинного світу. Природний об'єкт – це умовне правове поняття, яке дає змогу індивідуалізувати певну частину природного середовища, щоб визнати її об'єктом екологічного права; завершений екологічний комплекс із притаманними йому функціями, який нерозривно пов'язаний і взаємодіє з іншими елементами довкілля. Натомість природні ресурси – це певна сукупність запасів природних речовин, природної енергії чи певна корисна властивість природного об'єкта, що використовуються суспільством для задоволення своїх потреб, передусім матеріальних [11, с. 28, с. 86]. Слід вказати, що на сьогодні загально визнаним є твердження, що природні ресурси – це частина природного об'єкта, який, по суті, є джерелом задоволення різноманітних інтересів людини.

Крім того, у ст. 4 Закону природні рослинні ресурси поділено на ресурси загальнодержавного й місцевого значення. Критерієм такого поділу виступає екологічна, господарська, наукова, оздоровча, рекреаційна цінність того чи іншого ресурсу, а також інші ознаки. Так, до природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення належать:

1) об'єкти рослинного світу у межах: а) внутрішніх морських вод і територіального моря, континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони України; б) поверхневих вод (озер, водосховищ, річок, каналів), розташованих і які використовуються на території більш ніж однієї області, а також їх приток усіх порядків; в) природних і біосферних заповідників, національних природних парків, а також заказників, пам'яток природи, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення;

2) лісові ресурси державного значення;

3) рідкісні й такі, що перебувають під загрозою зникнення, судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби, види яких занесені до Червоної книги України;

4) рідкісні й такі, що перебувають під загрозою зникнення, і типові природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України.

Звісно, до природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення законодавством України можуть бути віднесені й інші об'єкти рослинного світу.

У той же час природними рослинними ресурсами місцевого значення законодавцем визнаються дикорослі та інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби, не віднесені до природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення [9].

На наш погляд, перелік природних рослинних ресурсів провокує появу деяких непорозумінь і викликає зауваження, тобто ситуація щодо нього неоднозначна. Як вказує І.І. Каракаш, до переліку об'єктів рослинного світу, закріпленому у ст. 3 Закону, не включено, наприклад, ні лісових об'єктів, ні об'єктів природно-заповідного фонду, об'єктів внутрішніх морських вод і територіального моря, що свідчить про те, що їх охорона, використання й, зокрема, відтворення як об'єктів права регулюється лісовим, природно-заповідним, водним, морським та іншими галузями законодавства. Далі науковець акцентує на тому, що, виходячи з приписів Закону, ресурсові складові цих об'єктів є об'єктами рослинного світу, а отже, вони, на наше глибоке переконання, у даному акті мають бути згадані, більш того, у Законі бажано передбачити й норми щодо їх охорони, використання й відтворення. На думку І.І. Каракаша, важливість такого розмежування у практичній площині визначається необхідністю забезпечення своєчасного відтворення об'єктів наземної й водної рослинності. Спираючись на це, він пропонує при визначенні правооб'єктності рослинного світу і природних рослинних ресурсів, крім їх територіального знаходження й зростання, вказувати також і їх акваторіальне перебування й розташування [10, с. 147].

Вивчаючи питання щодо визначення видів певних правовідносин, не можна оминати напрацювання науковців у цій сфері. Наприклад, О.В. Басай пропонує суспільні відносини щодо відтворення природних рослинних ресурсів поділити на види (групи) за певними критеріями:

1) залежно від об'єкта правовідносин (як-от правовідносини щодо відтворення лісів і правовідносини щодо відтворення нелісової рослинності);

2) залежно від значення природних рослинних ресурсів, що підлягають відтворенню (зокрема, правовідносини щодо відтворення природних рослинних ресурсів загальнодержавного і місцевого значення);

3) залежно від правової форми проведення відтворювальної діяльності, йдеться про відновлення природних рослинних ресурсів і створення рослинного покриву (у тому числі лісорозведення);

4) за специфікою способу відтворення природних рослинних ресурсів, а саме на суспільні відносини із: природного відтворення природних рослинних ресурсів (регульованого та нерегульованого), штучного відновлення природних рослинних ресурсів і відтворення природних рослинних ресурсів, що здійснюється в комбінований спосіб [3, с. 654]. На наш погляд, наведена думка науковця є слушною, хоча потребує ретельного аналізу. Незважаючи на це, певні пропозиції, зокрема, щодо обрання такого критерію, як спосіб відтворення, слід підтримати.

Усе вищезазначене, а також ретельне вивчення приписів чинного законодавства і напрацювань фахівців в галузі екологічного права [8, 1, с. 247, 248] дозволяє нам сформулювати відповідні критерії і виокремити види флористичних відтворювальних правовідносин.

Так, при визначенні видів відтворювальних правовідносин щодо природних рослинних ресурсів як критерії варто вказати наступні: об'єкт правовідносин (організм рослинного походження – дикоросла рослина (щодо флори), гриб або їх природні угруповання (стосовно рослинності) [1, с. 247]; місцезростання і значення природних рослинних ресурсів (правовідносини щодо відтворення природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення в межах внутрішніх морських вод і територіального моря; правовідносини щодо відтворення природних рослинних ресурсів у межах поверхневих вод, що розташовані і використовуються на території однієї області, тобто місцевого значення, тощо).

Окремо зупинимось на приписах, що стосуються визначення суб'єктного складу відтворювальних флористичних відносин. Передусім підкреслимо, що цьому питанню в Законі приділено незначну увагу, у ньому лише вказано, що відтворення природних рослинних ресурсів здійснюється власниками й користувачами (у тому числі орендарями) земельних ділянок, на яких знаходяться об'єкти рослинного світу [9].

До наведеного варто додати, що саме на цих суб'єктах лежить обов'язок відтворення зазначених природних ресурсів, бо, як правило, саме їх дії призводять до виснаження природних ресурсів. Виходячи з цього, правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів можемо класифікувати за певними суб'єктами. Отже, у цьому випадку основними видами відносин, що розглядаються, треба визнати: правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів за участі власників земельних ділянок і правовідносини з відтворення природних рослинних ресурсів за участі користувачів (у тому числі орендарів) таких ділянок. Однак класифікація за вказаним критерієм не є вичерпною.

У Законі чітко закріплено, що відтворення природних рослинних ресурсів забезпечується: запобіганням небажаним змінам природних рослинних угруповань і негативному впливу на них господарської діяльності; зупиненням (тимчасово) господарської діяльності з метою створення умов для відновлення деградованих природних рослинних угруповань тощо (ст. 23 Закону) [9]. Аналіз цих положень дозволяє зробити висновок, що йдеться про визначення основних напрямів відтворення чи сприяння відтворенню природних рослинних ресурсів. Зважаючи на сутність кожного напрямку діяльності й обираючи їх критеріями класифікації, слід назвати такі види досліджуваних правовідносин: правовідносини із запобігання небажаним змінам природних рослинних угруповань і негативному впливу на них господарської діяльності тощо. У контексті сказаного додамо, що обсяги робіт із відтворення природних рослинних ресурсів і способи їх проведення визначаються проектами, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища [9].

Так, у Законі, що розглядається, зафіксовано, що роботи, пов'язані з відтворенням природних рослинних ресурсів, здійснюються способами, що забезпечують їх відтворення в найкоротші терміни, не суперечать чинному законодавству і не завдають шкоди здоров'ю людини і довкіллю [9]. Проте конкретні способи відтворення природних рослинних ресурсів не називаються. У той же час обов'язок Законом покладається саме на суб'єктів правовідносин з відтворення. Вони мають виконувати відповідні роботи: за якістю – ефективно, адже повинні забез-

печувати відтворення природних рослинних ресурсів; за часом – у найкоротші терміни; за законністю – такі, що не суперечать чинному законодавству; за наслідками – без шкоди здоров'ю людини і довкіллю. Спираючись на вищевикладене і думки науковців [1, с. 75–78], доцільно за способом відтворення визначити такі основні види правовідносин: правовідносини з природного відтворення природних рослинних ресурсів; правовідносини із штучного відтворення природних рослинних ресурсів. Названий перелік основних правовідносин не є вичерпним, зважаючи як на велику різноманітність видів природних рослинних ресурсів, так і на потреби в галузі екології та економіки.

Продовжуючи висвітлення питання, зупинимось на розмежуванні понять «відновлення» й «відтворення», якими активно користується законодавець при визначенні відтворювальної діяльності. Як наголошує В.О. Басай, «відновлення» потрібно розглядати як одну з основних форм відтворення природних рослинних ресурсів, що передбачає приведення об'єктів рослинного світу і рослинних угруповань до їх природного стану. Отже, на думку науковця, співвідношення між поняттями «відтворення» і «відновлення» при характеристиці відповідної діяльності стосовно природних рослинних ресурсів можна охарактеризувати як співвідношення загального й часткового. Учений не випадково акцентує на тому, що відтворення – це категорія економічна, проте відтворювальна діяльність має і юридичний аспект, оскільки значна частина відносин із відтворення природних багатств виникає, змінюється і припиняється у встановленому законом порядку, зміст їх носить і правовий характер [3, с. 654].

На переконання О.М. Ткаченко, термін «відновлення природних ресурсів» включено до системи відтворення природних ресурсів, що встановлює між ними співвідношення загального й часткового, а термін «поновлення» виступає синонімом до терміна «відновлення» [12, с. 126].

З огляду на те, що, як ми вже підкресливали, законодавцем такі поняття, як «відтворення», «відновлення» й «поновлення» у досліджених нормативних актах активно використовуються. Проте вони вживаються або як синоніми, або навпаки, що не додає однозначності у трактуванні і розумінні приписів. Виходячи з цього, слід визначити співвідношення представлених понять, чого можна досягти шляхом закріплення чітких їх формулювань. Крім того, задля уникнення підміни цих важливих понять, що може призвести до невиправданого звуження змісту процесу відтворення, їх доречно було б закріпити в чинному законодавстві.

Висновки. Відтворення природних рослинних ресурсів є невід'ємною складовою природокористування, що також підкреслюється важливістю процесу відтворення для навколишнього природного середовища. Натомість втручання людини зумовлює необхідність запровадження ефективного правового регулювання, якого, на жаль, на сьогодні законодавство України не забезпечує, за винятком регламентації відтворення лісів. Правила відтворення природних рослинних ресурсів повинні затверджуватися центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища [9], але цей нормативний акт так і не було прийнято.

Як показує практика, впровадження саме належного регламентування сприятиме відповідному функціонуванню відносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів і всебічному й повному задоволенню екологічних та інших інтересів.

Отже, спираючись на результати дослідження, наголосимо, що вектор розвитку законодавства з даного питання має бути спрямований на подальше розширення законодавчої регламентації процесу відтворення природних рослинних ресурсів, розроблення вичерпного переліку учасників правовідносин, що складаються, їх прав і обов'язків, встановлення способів його здійснення у різних ситуаціях і щодо різних видів природних рослинних ресурсів, що сприятиме їх розвитку і буде на користь навколишньому природному середовищу в цілому й окремим екологічним системам.

Запропоновано перелік критеріїв класифікації правовідносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів і наголошено, що він не є вичерпними, так саме як і перелік видів цих правовідносин.

Запропоновано шляхи вдосконалення чинного екологічного, зокрема флористичного, законодавства (законодавства про рослинний світ), обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до чинного Закону України «Про рослинний світ» (на сьогодні вони є найбільш прийнятною формою удосконалення законодавства, що досліджується), а згодом до майбутніх нормативних актів (у разі їх прийняття) – Флористичного кодексу України [1, с. 249] й Екологічного кодексу України [2, с. 41].

Подальші дослідження питання щодо правовідносин у сфері відтворення природних рослинних ресурсів доцільно присвятити з'ясуванню їх сутності й особливостей.

Список використаних джерел:

1. Соколова А.К. Флористичне право України: проблеми формування та розвитку: монографія. Харків: Право, 2009. 288 с.
2. Екологічне право: підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.
3. Басай О.В. Поняття відтворення природних рослинних ресурсів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. № 61. С. 650–656.
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права / пер. з рос. Харків, Консум, 2008. 656 с.
6. Анісімова Г.В. Об'єкти екологічних правовідносин: сучасні підходи. *Теорія і практика правознавства*. 2014. №1. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view>.
7. Екологічне право України: навч. посібник/ за ред. І.І. Каракаша; Т.Є. Харитонові, А.І. Черемнової. Вид. 1-е. Одеса: Гельветика, 2018. 408 с.
8. Блошенко Е.Є. Юридичні ознаки рослинного світу як об'єкта екологічних правовідносин у сфері використання. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 106–111.
9. Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22. Ст. 198.
10. Каракаш І.І. Проблеми права власності на об'єкти і ресурси рослинного світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 23. С.146–149.
11. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: навч.посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.
12. Ткаченко О.М. Правові проблеми правовідносин в галузі відновлення природних ресурсів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. №6. С.125–128. URL: http://lsej.org.ua/6_2016/36.pdf.